

УДК 631:147

Шульський М.Г., д.е.н., професор ©

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, Львів, Україна*
**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ АГРАРНОЇ
ПРОДУКЦІЇ ТА СИРОВИНИ**

В статті проведено обґрунтування необхідності організації виробництва органічної аграрної продукції, що обумовило прийняття Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [1]. Проведено аналіз окремих складових прийнятого закону і сконцентровано увагу на їх важливості при налагодженні органічного виробництва та збуту аграрної продукції.

При з'ясуванні суті прийнятого закону у даній публікації сконцентровано особливу увагу на основні його складові. Перш за все це на методи виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини (рис. 1), умови і процедури організації щодо започаткування органічного виробництва (табл. 1), взаємозв'язок загальних і детальних правил виробництва та обігу органічної продукції та сировини (рис. 2). Цими аспектами не вичерпується весь спектр організації органічного виробництва, а це є лише початкові стадії його організації. Саме із-за цих обставин цей закон слід продовжувати вивчати і забезпечувати його реалізацію у сферах аграрного виробництва. При цьому сконцентрувати особливу увагу на доведення його суті до тих фізичних і юридичних осіб (власників особистих селянських господарств, фермерських господарств та інші), які виявили бажання і мають наміри налагоджувати органічне виробництво сільськогосподарської продукції та сировини.

Ключові слова: організація, закон, виробництво, органічна продукція, сировина, сільське господарство, методи, умови, правила.

УДК 631:147

Шульський Н.Г., д.э.н., профессор

*Львовский национальный университет ветеринарной медицины
и биотехнологий имени С.З. Гжицкого, Львов, Украина*
**ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОИЗВОДСТВА ОРГАНИЧЕСКОЙ АГРАРНОЙ
ПРОДУКЦИИ И СЫРЬЯ**

В статье проведено обоснование необходимости организации производства органической аграрной продукции, что обусловило принятие Закона Украины «О производстве и обороте органической сельскохозяйственной продукции и сырья» [1]. Проведён анализ отдельных составляющих принятого закона и сконцентрировано внимание на их важности при налаживании органического производства и сбыта аграрной продукции.

При выяснении сути принятого закона в данной публикации сконцентрировано особое внимание на основные его составляющие. Прежде всего это методы производства органической сельскохозяйственной продукции и сырья (рис. 1), условия и процедуры организации о начале органического производства (табл. 1), взаимосвязь общих и детальных правил производства и обращения органической продукции и сырья (рис. 2). Этими аспектами не исчерпывается

весь спектр організації органічного виробництва, а это лишь начальные стадии его организации. Именно из-за этих обстоятельств этот закон следует продолжать изучать и обеспечивать его реализацию в сфере аграрного производства. При этом сконцентрировать особое внимание на доведение его сути до тех физических и юридических лиц (владельцев личных крестьянских хозяйств, фермерских хозяйств и др.), которые изъявили желание и намерены налаживать органическое производство сельскохозяйственной продукции и сырья.

Ключевые слова: организация, закон, производство, органическая продукция, сырьё, сельское хозяйство, методы, условия, правила.

UDC 631:147

Shulskyy M.G., professor

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskij, Lviv, Ukraine*

ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION ORGANIZATION AND PRODUCTS

In the article the rationale for the production of organic agricultural products, which resulted in the adoption of the Law of Ukraine "On the production and circulation of organic agricultural products and raw materials" [1]. The analysis of individual components of the adopted law and concentrated attention to their importance in establishing organic production and sale of agricultural products.

In determining the merits of the law adopted in this publication is concentrated especially on its basic components. First of all the methods of organic agricultural products and raw materials (Fig. 1), the conditions and procedures for the organization to launch organic production (Table 1), the relationship of general and detailed rules for the production and turnover of organic products and raw materials (Fig. 2). These aspects are not limited to the entire spectrum of organic production, and this is only the initial stage of the organization. It is because of these circumstances, the law should continue to study and to ensure its implementation in the areas of agricultural production. In this case, focus attention on bringing it to the significant natural and legal persons (owners of private farms, farms, etc.) wishing and intending to establish organic production of agricultural products and raw materials.

Key words: organization, law, manufacturing, organic produce, farming methods, conditions, rules.

Постановка проблеми. Збільшення чисельності населення світу обумовило необхідність відшукування шляхів збільшення виробництва продуктів харчування, які в основному продукуються в сільському господарстві. Безумовно, пропозицій було багато, однак використано було одну із них, а саме: підвищення результативності ведення аграрного виробництва шляхом застосування хімічних добрив, пестицидів, консервантів, генетично модифікованих організмів (ГМО) тощо. Однак вирішення однієї проблеми обумовило виникнення інших, які негативно впливали на здоров'я людей, стан довкілля та ін. Саме із-за цих обставин у сучасних умовах виникла нагальна потреба захистити людство від негативних впливів діяльності людини в процесах виробництва і споживання аграрної продукції. Саме таким напрямом є організація виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини. Це є якісно новий підхід до ведення аграрного виробництва, який

інтенсивно поширюється в світовому просторі. Значну роль у цих процесах повинні відігравати аграрні виробники, проявляючи при цьому свої підприємницькі здібності. Все це в комплексі вказує на актуальність і важливість дослідження проблем, зв'язаних з організацією виробництва органічної аграрної продукції та сировини.

Аналіз останніх досліджень. Важливі узагальнення в теорії і практиці щодо організації виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини акумульовані у працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Не будемо деталізовано зупинятися на результатах досліджень науковців з проблем розвитку органічного сільського господарства, адже для цього необхідно провести окреме наукове дослідження, а лише відмітимо публікації окремих дослідників. Це, зокрема: В.І. Артиш, Є.О. Бойко, О.Т. Дудар, Є.В. Милованов, О.А. Никитюк, Т.Б. Харченко, В.М. Якубів та інші. Проте, праці названих авторів були опубліковані тоді, коли ще не було прийнято вищезазначеного закону. Саме із-за цих обставин виникає необхідність проводити в умовах сьогодення детальне вивчення цього важливого закону для аграрного виробництва. Це було основою підготовки даної публікації.

Мета досліджень полягає в тому, щоб привернути увагу науковців і практиків-підприємців до розв'язання проблем щодо організації виробництва органічної продукції та сировини в умовах України, у відповідності з прийняттям і введенням у дію Закону України: «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [1].

Для досягнення поставленої мети використано різноманітні методи досліджень. При цьому надавалась перевага методу діалоговому викладу наявного матеріалу, що дозволяє провести оцінку, скажімо, нормативно-правових актів щодо розвитку органічного сільського господарства. Саме такий підхід, що дає можливість більш глибоко і всебічно оцінити те, що вказано в прийнятих законах, рішеннях і постановах, з одного боку, та об'єктивно і зрівноважено підійти до можливості використання безпосередньо у виробництві всього того, що напрацьовано минулими поколіннями.

Виклад основного матеріалу. Детальне дослідження проблем з обраної теми публікації показує, що Україна вступила на шлях органічного виробництва сільськогосподарської продукції значно пізніше, ніж інші країни світу. Так, скажімо, якщо органічне сільське господарство у розвинених країнах світового простору започаткувалось у другій половині ХХ століття, то в Україні, як це не парадоксально звучить, тільки закон про органічне виробництво був прийнятий у 2012 р., підписаний Президентом України у вересні 2013 р., а введений в дію у січні 2014 р. Ось такий тернистий шлях прийняття цього архіважливого закону для аграрного вітчизняного виробництва, з одного боку, та введення його в дію, з іншого. Безумовно, в сьогоднішніх умовах ми не зможемо констатувати про результати впровадження основних складових прийнятого закону безпосередньо у виробництво, ми тільки маємо можливість провести оцінку його складових. І це цілком закономірно, адже закон введений в дію тільки в січні 2014 р. Проаналізувати весь закон у цій публікації практично неможливо, адже його текст викладено на 18 сторінках машинописного тексту, а стаття обмежена певною кількістю сторінок.

Враховуючи вищесказане, ми підійшли до дослідження деяких важливих складових цього закону, а саме: з'ясування суті поняття «виробництво

органічної продукції»; про право на виробництво органічної продукції та сировини; реєстрації виробників і правила, які забезпечують це виробництво та яких слід дотримуватися виробникам. Саме в такій послідовності проведемо дослідження в даній публікації.

Отже, що таке виробництво органічної продукції і сировини? У Законі України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» про це сказано, що це є «виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетичномодифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів» [1].

Таким чином, можна стверджувати про те, що це якісно новий підхід до організації аграрного виробництва в сучасних умовах. З іншого боку, коли розглянути розвиток сільського господарства в історичній ретроспективі, то це нове є тільки для умов сьогодення, а для історичного минулого це є звичайне і традиційне виробництво. І, безумовно, коли людство ще не налагодило виробництво хімічних добрив, пестицидів, ГМО, різних консервантів, стимуляторів росту тощо, то виробництво аграрної продукції, як ми її називаємо сьогодні, було органічним. Ось ми і повертаємося до цього минулого, однак, безумовно, з використанням сучасних технічних засобів, прогресивних технологій виробництва продукції, удосконалених організаційних і виробничих процесів тощо. Отже, все це вписується у відоме висловлювання: «Все нове є добре забуте старе». З цього приводу заслуговують на увагу слова із Біблії про те, що: «Усе те, що було, – воно те, що буде. І що те, котре зроблене, – воно те, що буде зроблене. Немає нічого нового під сонцем. Хто промовить і скаже: Поглянь, це нове, – воно вже сталося у віках, що були перед нами» [9, с. 626]. Це ще раз підтверджується, що різні сфери суспільних відносин розвиваються по спіралі – старе повторюється в умовах сучасності з відповідними доповненнями, поправками, змінами, що досягло людство у певних сферах, скажімо, суспільного виробництва.

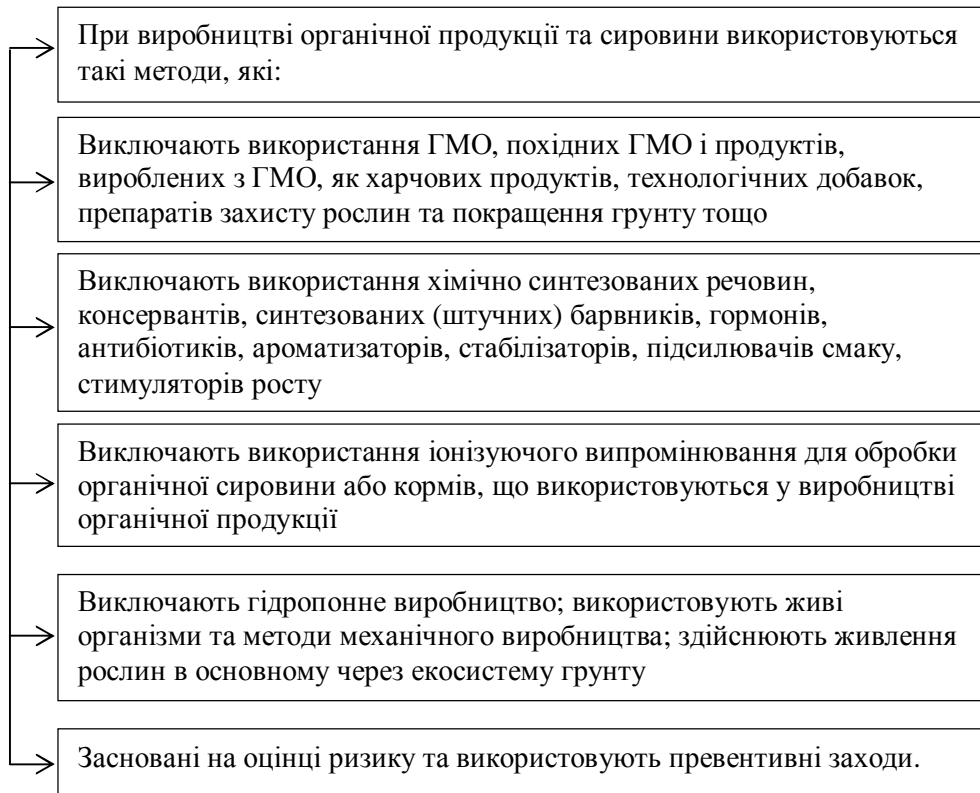
Таким чином, реалізація основних складових Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» обумовлює повторення того, що було у минулому з врахуванням надбань сучасності. Перш за все розглянемо комплекс методів, використання яких забезпечує налагодити органічне виробництво продукції і сировини. На рис. 1 вони представлені комплексно і відображають різноманіття способів діяльності, які направлені на виключення із системи ведення сільськогосподарського виробництва майже всього того, що було досягнуто людством у розвитку цієї галузі.

Перш за все, це виключення використання ГМО та похідних ГМО, хімічно синтезованих речовин, консервантів, технологічних добавок, гормонів, стимуляторів росту, іонізуючого випромінювання, гідропонного виробництва та ін.

Безумовно, коли це все припинити використовувати в аграрному виробництві, то це спричинить до зниження показників розвитку сільськогосподарського виробництва. Ці обставини враховано у прийнятому законі, згідно якого передбачено певні системи економічного стимулювання

виробництва і реалізації виробленої органічної продукції та сировини. Одночасно зауважимо, що перехід на органічне виробництво є досить ускладнений діями різних чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. І це враховується в законі шляхом введення в дію перехідного періоду, тобто періоду переходу від виробництва традиційної (неорганічної) продукції та сировини до виробництва органічної продукції та сировини.

Для тих, хто вирішив займатися органічним виробництвом, слід з'ясувати питання щодо того, хто може здійснювати таке виробництво, які умови і процедури слід пройти при цьому. Цю інформацію із закону ми навели у таблиці 1, використовуючи діалогову форму представлення матеріалу. Отож, займатися органічним виробництвом «має право фізична або юридична особа будь-якої організаційно – правової форми». Це є суттєвим для сьогоденного стану розвитку сільського господарства, особливо для умов Західного регіону України, в якому дрібні господарства населення є найбільш поширеною формою господарювання і які забезпечують понад 70% виробництва загальних обсягів аграрної продукції. Власники особистої господарки, як правило, використовують для ведення виробництва продукції фізичну працю, мінімум приміняють все те і всього того, що не дозволяється застосовувати в процесах організації органічного виробництва (рис. 1).

Рис.1. Методи виробництва органічної сільськогосподарської продукції та / або сировини

Джерело: складено на основі [1].

Неабиякий інтерес налагодження органічного виробництва сільськогосподарської продукції представляє і для господарств фермерського типу. Це обумовлено тим, що, скажімо, для умов Західного регіону ці господарства є малі за площами сільськогосподарських угідь, що дозволяє фермерам здійснювати певні маневрування щодо здійснення виробничої діяльності. Більше того, значна частина фермерів, подібно до господарств населення, займаються тваринництвом, а це є досить важливою складовою для організації органічного виробництва, адже використання хімічних добрив, пестицидів, стимуляторів росту тощо не допускається, а все це повинні замінити органічні добрива, які надходять переважно від тваринництва.

Таблиця 1

Умови і процедури організації щодо започаткування органічного виробництва

№ п/п	Питання, сформульовані нами	Відповіді із тексту закону
1	Хто має право здійснювати виробництво органічної продукції (сировини) ?	Здійснювати виробництво органічної продукції (сировини) має право фізична чи юридична особа будь-якої організаційно-правової форми та будь-якої форми власності
2	Які умови необхідно виконати, щоб почати виробництво?	Пройти оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини), отримати сертифікат відповідності та включення до Реєстру виробників органічної продукції (сировини)
3	Які процедури повинні пройти ті особи, які виявили бажання займатися органічним виробництвом?	Фізичні або юридичні особи заносяться до Реєстру виробників органічної продукції (сировини), який веде центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі
4	Ким розробляється положення про Реєстрацію виробників?	Положення про Реєстрацію виробників органічної продукції (сировини) розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику
5	Де публікуються реєстри виробників?	Реєстр виробників органічної продукції (сировини) публікується в засобах масової інформації центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а також на його офіційному веб-сайті
6	Які права мають ті, хто не занесені до Реєстру?	Фізичні або юридичні особи, що не занесені до Реєстру виробників органічної продукції (сировини), не мають права здійснювати виробництво органічної продукції та / або сировини

Джерело: складено на основі [1].

Щодо сільськогосподарських підприємств, які у переважній своїй більшості входять у склад агрохолдингів, організаціях у них органічного виробництва є більш утрудненими і проблематичними процесами. Це обумовлено насамперед тим, що вони є вузькоспеціалізовані, займаються в основному рослинництвом, для результативно ведення якого використовується все те, що не дозволяється при організації органічного виробництва (застосування хімічних добрив, пестицидів,

консервантів тощо). Безумовно, зміни у веденні аграрного виробництва можуть сформувати певні умови для налагодження органічного виробництва у цих господарствах.

Рис. 2. Взаємозв'язок загальних і детальних правил виробництва та обігу органічної продукції та сировини

Джерело: складено на основі [1].

Успіх в організації органічного виробництва залежить від багатьох факторів, важливе місце серед яких займають відповідно визначенні правила, яких слід дотримуватись. До речі нагадати, що суть поняття «правила» означає: «1. Точні дії у виконанні якого-небудь документа, те, що має бути зроблено в конкретній ситуації. Правила обмежують свободу вибору. 2. Вказівки, що варто робити в конкретній ситуації» [10, с. 245].

Нами на основі Закону проведено групування загальних і детальних правил виробництва та обігу органічної продукції і сировини. Оброблена інформація, що представлена на рис. 2, конкретизує все те, що має зробити особа, яка виявила бажання займатися органічним сільськогосподарським виробництвом. При цьому спостерігається прямий взаємозв'язок між загальними і детальними правилами. Фактично перша група правил у загальних формах передбачає весь комплекс вимог, яких необхідно дотримуватись виробнику органічної продукції та сировини, а друга група правил доповнює першу, конкретизуючи дотримання певних вимог у деталізованих напрямках.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, можна констатувати про те, що:

– прийнятий і введений в дію (2014 р.) Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» є важливим нормативно-правовим документом щодо виробництва екологічно чистої продукції в аграрному секторі економіки. Це якісно новий напрям виробництва аграрної продукції в умовах сучасності. Одночасно відмітимо, що в історичному минулому, коли ще людство не виробляло і відповідно не застосовувало різні види синтетичних добрив, хімічних засобів захисту, консервантів, стимуляторів росту тощо, виробництво було органічним. Ми дещо повертаємося в минуле, проте з використанням досягнених успіхів у розвитку технічних засобів, передових форм і методів виконання технологічних і організаційних процесів виробництва та інше. Фактично відкидається все те, що негативно впливає на людину, коли вона споживає вироблену традиційну продукцію, замість органічної;

– сам факт прийняття вищезгаданого закону ще не гарантує його результативну дію. Для того, щоб основні положення його запрацювали необхідно, перш за все, провести глибоке і всебічне вивчення його складових. Саме цим аспектам і присвячена ця публікація. Нами проведено дослідження лише незначної, однак досить важливої частини цього закону, а саме: методам, умовам, процедурам і правилам ведення органічного виробництва.

Висвітлені ці складові дозволять більш глибоко вникнути в суть закону і на основі цього зробити перші кроки для бажаючих зайнятися тим видом діяльності. Адже будь-який закон може бути виконаний лише тоді, коли суть його складових будуть доведені до широкого кола осіб, які в тій чи іншій мірі мають відношення до організації ведення органічного виробництва. Поряд з цим зауважимо, що ми у цій публікації представили лише незначну частину прийнято закону. Тому у сучасних умовах важливо науковцям і практикам більш ширше і детальніше вивчати його складові, а їх суть доводити до тих фізичних і юридичних осіб, які виявили бажання і мають наміри налагоджувати органічне виробництво сільськогосподарської продукції та сировини.

Література

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». К.: –3 вересня 2013 року, № 425 – VII.
2. Артиш В.І. Виробництво органічної продукції в країнах Європейського Союзу /В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2014.– №2. – С. 93-96.
3. Бойко Є.О. Розвиток підприємств органічного сектору агробізнесу в контексті викликів глобалізації та Євроінтеграції [текст]: автореферат. канд. екон. наук: 08.00.04 / Є.О. Бойко; Міжнар. ун-т бізнесу і права. – Херсон, 2011. – 20 с.
4. Дудар О.Т. Органічне агровиробництво у системі еколого-спрямованого розвитку сільського господарства / О.Т. Дудар // Інноваційна економіка. – 2008. – № 3. – С. 26-30.
5. Милованов Є.В. Органічне сільське господарств: перспективи для України / Є.В. Милованов// Посібник українського хлібороба. – 2009. – С. 257 – 260.
6. Никитюк О.А. Сертифікація і стандартизація продукції органічного землеробства / О.А. Никитюк // Агроекономічний журнал. – 2009. – №2. – С. 26 – 27.
7. Харченко Т.Б. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні / Т.Б. Харченко // Економіка АПК. – 2013. – №9. – С. 37-41.
8. Якубів В.М. Розвиток органічного землеробства в Україні: економічний та соціоекономічний ефект / В.М. Якубів // Економіка АПК. – 2013. – №11. – С. 27-32.
9. Біблія. Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту / Четвертий повний переклад з давньогрецької мови ієромонаха о. Рафаїла (Романа Турконяка). – К.: Українське Біблійне Товариство, 2011. – 1215 с.
10. Осовська Г.В. Економічний словник /Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. – К.: Кондор, 2009. – 358 с.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.